

Постоян Тетяна Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», Одеса, Україна
E-mail: postoyantatyana@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5549-8243>

Формування психологічної компетентності майбутніх керівників закладів дошкільної освіти: практико-орієнтований підхід

Підвищення вимог до якості професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО актуалізує проблему психологічної готовності до ефективного здійснення управлінської діяльності. У статті розглянуто формування лідерства як складової психологічної компетентності майбутнього керівника ЗДО. Мета та завдання дослідження полягали у визначенні педагогічних умов формування та розвитку лідерської компетентності майбутніх керівників ЗДО в контексті професійної підготовки.

Для вирішення поставлених завдань використано методи: науковий аналіз психологічної, педагогічної літератури з досліджуваної проблеми; теоретичний аналіз – порівняння, систематизація та узагальнення нормативних документів і практичного досвіду підготовки фахівців; емпіричний – педагогічне спостереження.

Проаналізовано нормативну базу, наукові доробки з проблеми формування лідерської компетентності як складника психологічної компетентності особистості фахівця. Схарактеризовано психологічні особливості управлінської діяльності. Структуровано лідерські якості: стратегічні, вольові, діяльнісно-поведінкові.

Звернено увагу на те, що навчальний зміст дисциплін психологічного циклу забезпечує формування лідерських якостей з урахуванням специфіки управлінської діяльності та реалізації комплексу педагогічних умов: формування мотиваційно-ціннісної сфери; формування здатності до самоаналізу та саморегуляції особистості; актуалізація навчальних дисциплін та оновлення освітнього середовища; організація освітньої діяльності здобувачів вищої освіти професійного спрямування.

Зроблено висновок: професійна підготовка майбутніх керівників ЗДО засобами контенту дисциплін психологічного циклу забезпечує формування лідерської компетентності, яка є визначальним складником психологічної компетентності майбутнього керівника ЗДО.

Ключові слова: дошкільна освіта, керівник ЗДО, професійна підготовка, психологічна компетентність, лідерська компетентність, педагогічні умови.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку системи освіти України орієнтовані на європейські стандарти, що стимулює модернізацію професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Підвищення вимог до якості професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО актуалізує проблему психологічної готовності до здійснення управлінської діяльності, що максимально сприятиме успішній реалізації завдань практики роботи ЗДО.

Різні аспекти фахової підготовки за спеціальністю «Дошкільна освіта» в Україні розглядалися дослідниками, зокрема дослідження Г. Беленької, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Машкіної, І. Улюкаєвої та ін. визначили особливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців; В. Берека, О. Бутенко, О. Гура, Г. Закорченна, В. Кушнір; Н. Мачинська досліджували проблему організаційно-методичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Відомо, що навчальний зміст професійної підготовки – це педагогічно обґрунтована, логічно побудована наукова інформація, відображена в навчальній документації, що регламентується нормативними документами органів державного управління освіти та закладу вищої освіти.

Зміст освіти за спеціальністю (спеціалізацією) визначається освітньо-професійною / освітньо-науковою програмою підготовки майбутніх фахівців, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах.

В. Берека (Берека, 2008: 24) пропонує включати педагогічний менеджмент у зміст професійної підготовки фахівців на другому (магістерському) освітньому рівні, обґрунтовуючи необхідність пошуку ефективних шляхів підвищення освітнього рівня здобувачів вищої освіти до управлінської діяльності; розробку і впровадження в освітній процес магістратури нових форм та особистісно зорієнтованих методів і технологій навчання.

Г. Закорченна (Закорченна, 2017: 18), досліджуючи проблему управління у сфері дошкільної освіти, педагогічний менеджмент визначає як специфічний вид інтелектуальної діяльності, що реалізується через систему дій особистості та впливу на об'єкт управління шляхом науково обґрунтованого аналізу, прогнозування, планування, організації, контролю й оцінки якості їхнього функціонування з метою досягнення високої ефективності соціально-значущих освітньо-виховних результатів.

Майбутній керівник ЗДО, професійна підготовка якого здійснюється сьогодні, має бути активним суб'єктом управлінської діяльності, здатним до лідерства, у зв'язку із чим підвищуються вимоги до його психологічної готовності здійснювати управлінську діяльність.

Проблему цілеспрямованого формування та розвитку лідерських якостей керівника ЗДО відповідно до специфіки професійної діяльності досі не вирішено. Водночас успішне керівництво педагогічним колективом переважно визначається станом взаємодії всередині колективу, соціально-психологічним кліматом колективу і характером людських відносин у трудовому колективі.

Мета та завдання дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні педагогічних умов формування та розвитку лідерської компетентності майбутніх керівників ЗДО у контексті їхньої психологічної підготовки.

Завдання дослідження полягали у:

- визначенні сукупності якостей, що становлять особистісне підґрунтя для прояву лідерства в майбутніх керівників ЗДО;
- розробці педагогічних умов, що сприяють формуванню та розвитку лідерських якостей майбутніх керівників ЗДО.

Матеріали та методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс методів, що доповнюють один одного: науковий аналіз психологічної, педагогічної літератури з досліджуваної проблеми; теоретичний аналіз: порівняння, систематизація та узагальнення нормативних документів і практичного досвіду підготовки фахівців вибраного напрямку; емпіричні: педагогічне спостереження.

Результати дослідження. Управлінська діяльність – праця, що принципово відрізняється від інших видів діяльності й характеризується психологічними особливостями, основними з яких є:

- велика різноманітність видів діяльності на різних рівнях управлінської ієрархії;
- неалгоритмічний, творчий характер діяльності, що здійснюється в разі нестачі інформації та в умовах мінливих, нерідко суперечливих обставин;
- яскраво виражена прогностична природа розв'язуваних управлінських завдань;
- значна роль комунікативної функції;
- висока психічна напруженість, що викликається великою відповідальністю за прийняті рішення.

О. Товканець (Товканець, 2010: 17), досліджуючи проблему підготовки фахівців з менеджменту освіти в центральноєвропейських країнах, визначає фахівця з менеджменту освіти як особистість, яка володіє такими рисами характеру, як енергійність, здатність і наполегливість у досягненні цілей, чесність і правдивість, відкритість і прямотинність у відносинах з іншими, впевненість у своїх здібностях; мотивація до лідерства, що виражається у прагненні до впливу на інших, до застосування влади, має сформовані установки на вагомій завдання, характеризується оптимізмом з приводу подолання перешкод у їх досягненні; є емоційно зрілим керівником, який здатний до збереження спокою і зрівноваженості у стресових ситуаціях, має реальне уявлення про власні сильні і слабкі сторони, у якого відсутній егоцентризм і наявне адекватне сприйняття критики.

Н. Коломінський (Коломінський, 2000: 33–34) психологічну компетентність керівника обґрунтовує тим, що управлінська діяльність керівника ЗДО (керівництво педагогічним колективом та іншими працівниками закладу, організація виховної роботи з дітьми, соціально-педагогічний вплив на батьків дітей тощо) має соціально-психологічні, психолого-особистісні, морально-психологічні, психолого-управлінські компоненти. Інформаційним підґрунтям необхідної психологічної культури менеджера дошкільної освіти є когнітивний (гностичний) компонент, що визначає психологічну компетентність керівника.

Психологічну компетентність фахівця другого (магістерського) рівня вищої освіти в контексті управлінської діяльності регламентують державні стандарти. Так, стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» (Освітній стандарт, 2019: 7–8) серед інших визначає таку загальну компетентність, як здатність працювати в команді. Серед фахових

компетентностей визначає: здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього й дошкільного віку, зокрема дітей з особливими освітніми потребами; здатність здійснювати просвітницьку діяльність із метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості; здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» (Професійний стандарт, 2021: 17–19) до загальних компетентностей відносить здатність до ефективної комунікації і міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного професійного рівня. До професійної компетентності за трудовою дією відносить здатність до управління персоналом та командної взаємодії. До лідерської компетентності відносить: здатність до самопрезентації та презентації ЗДО; здатність до адаптивності та стресостійкості, швидкого реагування на зміни під час професійної діяльності, здатність до врегулювання конфліктів і профілактики професійного вигорання, здатність до саморегуляції та толерантної взаємодії, здатність до усвідомленої, конструктивної та екологічної взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Серед обов'язкових навчальних дисциплін ОПП «Дошкільна освіта. Управління ЗДО» (ОПП, 2025), за якою здійснюється професійна підготовка майбутніх керівників ЗДО, значна роль належить психології управління. Психологія управління покликана інтегрувати знання про психологічний зміст управлінських рішень. Управління не розвивається лише як формальний процес, оскільки це соціальний процес, що має справу із живими людьми, а тому, крім формальних взаємин, у трудовому колективі існує складна система неформальних зв'язків, залежностей у контексті міжособистісних відносин.

Під впливом особистісних чинників часто відбувається неконтрольований перерозподіл функцій управління, прав і посадових обов'язків, відповідальності та повноважень. На практиці реальні функції керівника можуть суттєво відрізнятись від функцій, передбачених посадовими інструкціями. Рационалізація управлінської діяльності не призводить до ефективного управління, тому що не враховуються індивідуальні особливості членів трудового колективу, їхнього ставлення до дорученої справи, до міжособистісних стосунків і до самих себе. Вивчити та врахувати ці проблеми в управлінській діяльності дає можливість навчальна дисципліна «Психологія управління».

Психологія управління вивчає психологічні аспекти управлінських відносин за групами психолого-управлінської проблематики, зокрема: психологічні аспекти діяльності керівника; психологічні аспекти діяльності трудового колективу як суб'єкта й об'єкта управління; психологічні аспекти взаємодії керівника із членами трудового колективу (Коломінський, 2000).

Психологічні аспекти діяльності керівника розглядаються в навчальній тематиці, присвяченій:

- психологічним особливостям управлінської праці, її специфіці у сфері дошкільної освіти;
- психологічному аналізу особистості керівника, психологічним вимогам до особистісних якостей керівника;
- психологічним аспектам прийняття управлінського рішення;
- стилям керівництва та лідерства.

Психологічні аспекти діяльності трудового колективу як суб'єкта й об'єкта управління розглядаються в тематиці, присвяченій:

- можливостям використання психологічних чинників для вирішення управлінських завдань;
- закономірностям формування сприятливого соціально-психологічного клімату колективу;
- закономірностям формування оптимальних міжособистісних взаємин у трудовому колективі, проблемі психологічної сумісності;
- формальній та неформальній структурі організації;
- мотивації праці педагогів закладу дошкільної освіти;
- ціннісним орієнтаціям під час створення, управління процесом формування трудового колективу.

Психологічні аспекти взаємодії керівника із членами трудового колективу розглядаються в тематиці, присвяченій:

- проблемам створення та функціонування системи комунікації в процесі взаємодії;
- проблемам управлінського спілкування;
- оптимізації взаємовідносин у ланці «керівник – підлеглий».

Сучасна національна система освіти постійно розвивається, орієнтуючись на європейські стандарти, актуалізуючи проблему розвитку креативності, творчого підходу та лідерських якостей у майбутнього керівника, які максимально сприятимуть ефективності реалізації управлінських завдань у практиці закладів дошкільної освіти.

Лідерство як інтегральна якість особистості акумулює ключові якості фахівця, організатора та менеджера. Особистість з лідерськими якостями – це активний, творчий, відповідальний, толерантний,

контактний та дисциплінований фахівець, готовий як до самоменеджменту, так і до управління трудовим колективом (Іващенко, 2013).

Концепції, у яких розглядається феномен лідерства, намагаються пояснити причини становлення того чи іншого типу лідерства, закономірності, що призводять до набуття лідерського статусу. Однак вони не пояснюють причин, чому одні мотивовані на лідерство, а інші не прагнуть цього. Концепції не пропонують механізмів формування лідерських якостей.

Існують різні методологічні підходи до формування лідерських якостей в умовах закладу вищої освіти, зокрема: системно-функціональний, контекстно-середовищний, особистісно-діяльнісний тощо. На нашу думку, виділені Б. Головешком (Головешко, 2017) методологічні підходи з метою формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту є оптимальними. Дослідник виділив такі методологічні підходи: системний (освітній процес як цілісність, що охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів); компетентнісний (спрямованість освітнього процесу на формування професійної компетентності майбутніх фахівців); діяльнісний (розвиток особистості в процесі навчальної діяльності, квазіпрофесійної діяльності. Діяльнісний підхід забезпечує активність студентів та суб'єкт-суб'єкту взаємодію з викладачами у процесі навчання); особистісно-орієнтований підхід (розвиток особистісного потенціалу, можливостей, здібностей, повага до кожного здобувача вищої освіти як самоцінної особистості, призначення якої – розвиватися протягом всього життя)

Отже, органічний розвиток лідерських якостей забезпечує комплекс методологічних умов, реалізація яких відбувається в контексті професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО.

Лідерство керівника ЗДО розглядається як невіддільний складник його професіоналізму та характеризується такими професійними компетентностями, як чіткість і логічність мислення, критичність мислення, творча уява й оперативність мислення (здатність швидко знаходити оптимальне рішення професійних завдань), що є критично важливим для керівника взагалі й керівника ЗДО зокрема. Роботу з дітьми, педагогами, батьками характеризують часті непередбачувані ситуації, що потребує миттєвої та адекватної реакції. Це означає, що в процесі підготовки майбутніх керівників ЗДО потрібно тренувати швидкість прийняття рішень.

У контексті професійної підготовки керівника у сфері дошкільної освіти за результатами аналізу вимог професійного, освітнього стандартів, доробок науковців і практиків можна структурувати необхідні лідерські якості, визначивши умовні компоненти, зокрема: стратегічно-когнітивний, вольовий і регулятивний, а також діяльнісно-організаційний.

Стратегічні якості: візіонерство, стратегічність, креативність, підприємливість. Сформованість цих якостей забезпечить конкурентоздатність майбутнього керівника ЗДО.

Вольові якості: наполегливість, рішучість, відповідальність, дисциплінованість. Сформованість цих якостей забезпечує самоменеджмент та стійкість професійної позиції.

Діяльнісно-поведінкові якості: ініціативність, активність, генерування ідей, комунікативні здібності. Сформованість цих якостей забезпечує професійний авторитет майбутнього керівника ЗДО.

Для забезпечення ефективної підготовки майбутніх керівників-лідерів необхідна цілісна система педагогічних умов, що взаємовпливають, взаємодоповнюють та саморозвиваються (Семченко, 2005). На засадах аналізу нормативних, теоретичних, методичних джерел, методологічних підходів до формування лідерських якостей, цілеспрямовано структуровано і змодельовано комплекс психолого-педагогічних умов, що сприяє розвитку лідерських якостей під час професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО:

1. *Формування мотиваційно-ціннісної сфери.* Ці умови орієнтовані на особистісний розвиток і формування внутрішньої готовності здобувача освіти до лідерства, що забезпечує спрямованість діяльності майбутнього фахівця до розвитку лідерської мотивації. Реалізація цієї умови передбачає: врахування психологічних особливостей здобувача вищої освіти; усвідомлення суспільної значущості професії та формування мотивації на досягнення успіху; збереження стійкого інтересу до формування лідерських якостей та розкриття лідерського потенціалу.

2. *Формування здатності до самоаналізу та саморегуляції особистості.* Визначальним для лідерства є здатність до самоаналізу та саморегуляції. Ця здатність формується на засадах цілеспрямованих методик розвитку професійної рефлексії щодо себе, учасників освітньої діяльності та конкретних професійних ситуацій.

3. *Актуалізація навчальних дисциплін, оновлення освітнього середовища.* Ці умови стосуються структури навчального змісту дисциплін психологічного циклу й організації освітнього процесу, що передбачає актуальність змістового оновлення навчальних дисциплін через інтеграцію лідерських знань і навичок.

Потрібно актуалізувати навчальний зміст дисциплін психологічного циклу та забезпечити здобуття інтегрованих знань щодо лідерства через систему змістових модулів, як обов'язкових, так і вибіркових

навчальних дисциплін. Це передбачає поглиблене вивчення проблем формування професійно значущих (інноваційність, креативність, комунікативність тощо) якостей майбутнього керівника ЗДО під час вивчення вибіркових дисциплін, наприклад «Лідерство в освіті», «Підприємництво в освіті», «Командний менеджмент», «Проектний менеджмент», «Ораторське мистецтво» тощо.

4. *Організація професійно спрямованої освітньої діяльності.* Лідерство формується в практичній діяльності. Для цього потрібно організовувати змагальну професійно спрямовану освітню діяльність із використанням інтерактивних форм навчання з метою набуття первинного лідерського досвіду. У процесі реалізації цієї педагогічної умови формування лідерських якостей враховано доробки дослідників Л. Карамушки (Карамушка, 2002), Г. Коберник, О. Коваленко, М. Малигіна (Малигіна, 2002), О. Матвієнко, О. Пехоти, В. Петрук, О. Пометун, С. Сисоєвої, М. Скрипник, Л. Штефан та ін. з використання інтерактивних технологій навчання, ігрових методів навчання й активізації студентів у процесі професійної підготовки. Особливу увагу приділено змагальній діяльності, що розвиває такі якості особистості, як прагнення досягти поставленої мети, упевненість у власних силах, наполегливість, воля, які позитивно впливають на становлення лідера.

Організація змагальної діяльності реалізується засобами інтерактивного навчання та ігрового (симуляційного) принципу організації освітнього процесу. Інтерактивне навчання, побудоване на взаємодії всіх учасників освітнього процесу, включно з викладачем, має характеристики, значущі для розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти: підвищує інтерес до навчання і мотивацію; сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, зміні поведінки; стимулює активність кожного учасника освітнього процесу; активізує почуття й емоції; дає змогу помилятися в процесі навчання з метою попередження помилок у подальшій практичній діяльності; здійснює зворотний зв'язок; формує життєві навички. У межах змагальної організації освітнього процесу ефективними є такі методи навчання, як евристична бесіда, кейс-метод, брейнстормінг, рольові та ділові гри, хакатон як частина заняття або позааудиторний захід, що активізують розумову та творчу діяльність, ініціативність, самостійність, формуючи навичку прийняття рішень і відповідальності.

У процесі інтерактивного навчання з використанням ігрових та інших форм інтерактивної взаємодії, заохочуючи активність, ініціативність, суперництво, лідерство, потрібно враховувати необхідність формування моральних якостей здобувачів вищої освіти: вольової саморегуляції, витримки й самовладання, поваги й самоповаги, толерантності й емпатії. Добір навчального матеріалу (статті, тексти, аудіо-, відеоматеріали, професійні кейси) повинні розкривати моральну сторону лідерства, що дає можливість обговорювати морально-етичні якості відомих лідерів з позиції аналізу та порівнянь.

Обговорення результатів. Проведений аналіз наукових, практичних, нормативних джерел засвідчив актуальність проблеми формування психологічної компетентності майбутніх керівників ЗДО загалом і формування лідерських якостей особистості керівника зокрема, що потребує подальших досліджень та поповнення чинної бази даних щодо підготовки майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти.

Новизна дослідження полягає в тому, що подальшого розвитку набула характеристика структури необхідних лідерських якостей майбутніх керівників ЗДО, які структуровано за умовними компонентами, зокрема: стратегічно-когнітивним, вольовим і регулятивним, а також діяльнісно-організаційним.

Теоретично обґрунтовано, цілеспрямовано структуровано і змодельовано комплекс психолого-педагогічних умов, що сприяє розвитку лідерських якостей під час професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО, а саме:

- формування мотиваційно-ціннісної сфери;
- формування здатності до самоаналізу та саморегулювання особистості;
- актуалізація навчальних дисциплін, оновлення освітнього середовища, що стосується структури навчальних дисциплін психологічного циклу й організації освітнього процесу;
- організація професійно спрямованої освітньої діяльності здобувачів вищої освіти.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що для реалізації педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх керівників ЗДО в межах ОПП «Дошкільна освіта. Управління закладом дошкільної освіти» розроблено навчально-методичне забезпечення, зокрема: укладено робочі програми навчальних дисциплін «Психологія управління», «Лідерство в управлінській діяльності», навчально-методичні матеріали до проведення лекцій, практичних занять і самостійної роботи студентів, що використано в процесі підготовки майбутніх керівників ЗДО.

Зазначимо, що *ефективність підготовки лідерських якостей майбутніх керівників ЗДО* залежить від готовності науково-педагогічних працівників до роботи зі здобувачами вищої освіти. Неготовність викладачів може стати системним бар'єром для розвитку лідерського потенціалу, що потребує спеціалізованої професійної підготовки викладачів, упровадження менторства як інструменту підтримки високомотивованих здобувачів вищої освіти, активної взаємодії та обміну досвідом з колегами.

Висновки. Сучасна підготовка майбутніх керівників ЗДО неможлива без формування психологічних компетентностей, визначальною з яких є лідерська компетентність. За результатами аналізу вимог професійного, освітнього стандартів, доробок науковців і практиків структуровано необхідні керівникам ЗДО лідерські якості, поєднані в умовні компоненти, зокрема: стратегічний, вольовий, діяльнісно-поведінковий.

Педагогічні умови забезпечують формування лідерських якостей у процесі професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО. На засадах методологічних підходів формування лідерських якостей, цілеспрямовано структуровано і змодельовано комплекс психолого-педагогічних умов, що сприяє розвитку лідерських якостей під час професійної підготовки майбутніх керівників ЗДО, а саме: формування мотиваційно-ціннісної сфери; формування здатності до самоаналізу та саморегулювання особистості; актуалізація навчальних дисциплін, оновлення освітнього середовища, що стосується структури навчальних дисциплін психологічного циклу й організації освітнього процесу; організація професійно спрямованої освітньої діяльності здобувачів вищої освіти.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні психологічного впливу цілеспрямованих тренінгів на формування інших психологічних компетентностей майбутніх керівників ЗДО (комунікативна компетентність, саморегуляція та толерантна взаємодія, екологічна взаємодія з учасниками освітнього процесу).

Література

Берека В. Є. Погляд М. М. Дарманського на сутність принципів менеджменту в освіті та їх трансформація на магістерську підготовку майбутніх управлінців. *Педагогічний дискурс* : зб. наукових праць. Хмельницький : ХГПА, 2008. Вип. 3. С. 23–30.

Головешко Б. Р. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 294 с.

Закорчменна Г. М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2000. 23 с.

Іващенко А. Активізація лідерського потенціалу студентів вищих навчальних закладів у процесі позанавчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. 2013. Вип. 28 (2). С. 117–123.

Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія. Київ : МАУП, 2000. 286 с.

Карамушка Л. М. Види інтерактивних технік та особливості їх застосування у підготовці менеджерів та працівників організації. *Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія* / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2002. Ч. 6. С. 275–284.

Про дошкільну освіту : Закон України від 6 червня 2024 р. № 3788–ІХ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 20.06.2025).

Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» : наказ Мінекономіки від 28 вересня 2021 року № 620-21 (дата звернення: 02.10.2025).

Про затвердження стандарту вищої освіти України для спеціальності 012 «Дошкільна освіта для другого (магістерського) рівня» : наказ МОН. URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (дата звернення: 02.10.2025).

ОПП Дошкільна освіта. Управління закладами дошкільної освіти. Другий (магістерський) рівень вищої освіти. URL: <https://ftp.pdpu.edu.ua/s/iey1s8JtCFAIBJ?path=%2F2025> (дата звернення: 02.10.2025).

Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, Харків, 2005. 20 с.

Товканець О. С. Система підготовки фахівців з менеджменту освіти в центральноєвропейських країнах (друга половина XX – початок XXI століття) : автор. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : спец. 13.00.04. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зазюна НАПН України. Київ, 2020. 43 с.

Formation of psychological competence of future heads of preschool educational institutions: a practice-oriented approach

Postoian Tetiana

*PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor
at the Department of Preschool Pedagogy*

*State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky",
Odesa, Ukraine*

Increasing the requirements for the quality of professional training of future managers of the PEI actualizes the problem of psychological readiness for the effective implementation of managerial activities. The article considers the formation of leadership as a component of the psychological competence of the future manager of the PEI. The purpose and objectives of the study were to determine the pedagogical conditions for the formation and development of leadership competence of future managers of the PEI in the context of professional training.

To solve the tasks, the following methods were used: scientific analysis of psychological and pedagogical literature on the problem under study; theoretical analysis: comparison, systematization and generalization of regulatory documents and practical experience in training specialists; empirical: pedagogical observation.

The regulatory framework and scientific works on the problem of the formation of leadership competence as a component of the psychological competence of a specialist's personality are analyzed. The psychological features of managerial activity are characterized. Leadership qualities are structured: strategic, volitional, activity-behavioral.

Attention is drawn to the fact that the educational content of the psychological cycle disciplines ensures the formation of leadership qualities taking into account the specifics of managerial activity, provided that a set of pedagogical conditions is implemented: the formation of a motivational and value sphere; the formation of the ability to self-analysis and self-regulation of the individual; the updating of educational disciplines and the renewal of the educational environment; the organization of educational activities of higher education students of a professional orientation.

The conclusion is made: professional training of future heads of preschool educational institutions by means of the content of the psychological cycle disciplines ensures the formation of leadership competence, which is a determining component of the psychological competence of the future head of a preschool educational institution.

Keywords: *preschool education, preschool education institution director, professional training, psychological competence, leadership competence, pedagogical conditions.*

References

- Bereka, V. Ye. (2008). Pohliad M. M. Darmanskoho na sutnist pryntsyipiv menedzhmentu v osviti ta yikh transformatsii na mahistersku pidhotovku maibutnikh upravlintsiv [M. M. Darmanskyi's view on the essence of management principles in education and their transformation into master's training of future managers]. *Pedahohichnyi dyskurs: zb. naukovykh prats*, (3), 23–30 [in Ukrainian].
- Holoveshko, B. R. (2017). *Pedahohichni umovy formuvannia liderskykh yakosti u maibutnikh fakhivtsiv z administratyvnoho menedzhmentu u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future specialists in administrative management in higher educational institutions] (Unpublished candidate dissertation). Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Zakorchmenna, H. M. (2000). *Pidhotovka studentiv do pedahohichnoho menedzhmentu v doshkilnii osviti* [Preparation of students for pedagogical management in preschool education] (Author's abstract of candidate dissertation). South Ukrainian K. D. Ushynsky State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Ivashchenko, A. (2013). Aktyvizatsiia liderskoho potentsialu studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv u protsesi pozanavchalnoi diialnosti na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [Activation of the leadership potential of students of higher educational institutions in the process of extracurricular activities based on the competence approach]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ "Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody"*, (28/2), 117–123 [in Ukrainian].

Kolomynskyi, N. L. (2000). *Psykhologhiia menedzhmentu v osviti (sotsialno-psykhologichnyi aspekt)* [Psychology of management in education (socio-psychological aspect)] (Monograph). MAUP [in Ukrainian].

Karamushka, L. M. (2002). Vydy interaktyvnykh tekhnik ta osoblyvosti yikh zastosuvannia u pidhotovtsi menedzheriv ta pratsivnykiv orhanizatsii [Types of interactive techniques and features of their application in the training of managers and employees of organizations]. In S. D. Maksymenko & L. M. Karamushka (Eds.), *Aktualni problemy psykhologhii. Tom 1: Sotsialna psykhologhiia. Psykhologhiia upravlinnia. Orhanizatsiina psykhologhiia* (Vol. 1, Part 6, pp. 275–284). Instytut psykhologhii im. H. S. Kostiuksa APN Ukrainy [in Ukrainian].

Verkhovna Rada of Ukraine (2024, June 6). *Pro doshkilnu osvitu* [On preschool education] (Law No. 3788-IX). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].

Ministry of Economy of Ukraine (2021, September 28). *Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu "Kerivnyk (dyrektor) zakladu doshkilnoi osvity"* [On approval of the professional standard "Head (Director) of a preschool education institution"] (Order No. 620-21) [in Ukrainian].

Ministry of Education and Science of Ukraine (2020). *Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity Ukrainy dlia spetsialnosti 012 "Doshkilna osvita dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia"* [On approval of the higher education standard of Ukraine for specialty 012 "Preschool Education for the second (Master's) level"]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> [in Ukrainian].

OPP Doshkilna osvita. Upravlinnia zakladamy doshkilnoi osvity. Druhyi (mahisterskyi) riven vyshchoi osvity [EPP Preschool Education. Management of preschool education institutions. Second (Master's) level of higher education] (2025). Retrieved from <https://ftp.pdpu.edu.ua/s/iey1s8JjTCFAIBJ?path=%2F2025> [in Ukrainian].

Semchenko, N. O. (2005). *Pedahohichni umovy formuvannia liderskykh yakosti maibutnikh uchyteliv u pozaaudytornii diialnosti* [Pedagogical conditions for the formation of leadership qualities of future teachers in extracurricular activities] (Author's abstract of candidate dissertation). Kharkiv Polytechnic Institute, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University [in Ukrainian].

Tovkanets, O. S. (2020). *Systema pidhotovky fakhivtsiv z menedzhmentu osvity v tsentralnoievropeiskykh krainakh (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia)* [The system of training specialists in educational management in Central European countries (the second half of the 20th – the beginning of the 21st century)] (Author's abstract of doctoral dissertation). Ivan Ziazun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine [in Ukrainian].

Received: November 07, 2025

Accepted: December 10, 2025

Published: December 30, 2025